

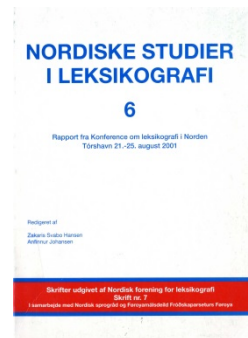
NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Orddannelse i Ømålsordbogen

Forfatter: Asgerd Gudiksen

Kilde: Nordiske Studier i Leksikografi 6, 2003, s. 109-118
Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, Tórshavn 21.-25. august 2001

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>



© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Orddannelse i Ømålsordbogen

This paper deals with the description of word formation in a Danish dialect dictionary, Ømålsordbogen (Dictionary of the Insular Dialects). It focuses on how productivity is described in suffix entries and on the selection of complex words. Ømålsordbogen mainly covers the period 1850 to 1920. Being a historical dictionary at least to some extent, Ømålsordbogen presents us with the problem how to determine whether a given pattern is productive or not in spoken language from an earlier date where productivity cannot be examined directly. Ømålsordbogen deviates from usual lexicographical principles of headword selection by including a large number of completely transparent complex words. The reason for this is, firstly, that the intention is to make the dictionary a source for linguistic studies, secondly, especially regarding compounds, that Ømålsordbogen makes a point of cultural anthropological description, therefore including more encyclopaedic information than used to be the case in dictionaries.

1. Indledning

Ved leksikografisk beskrivelse af orddannelse vil i hvert fald følgende overvejelser være relevante uanset hvilken type ordbog det drejer sig om:

1. Skal der være oversigtsmæssig beskrivelse af orddannelse, enten som artikler med orddannelseselementer som lemma, eller som del af en ordbogsgrammatik? hvilke oplysninger skal sådanne oversigter i givet fald rumme, og hvilke typer orddannelse skal beskrives oversigtsmæssigt?
2. Lemmasektion: Hvilke komplekse ord skal medtages?
3. Placering: Hvordan skal de enkelte selekterede ord medtages: som lemmaer, som sublemmaer?

I mit oplæg vil jeg diskutere nogle af problemstillingerne ud fra de løsninger der er valgt i *Ømålsordbogen. En sproglig-saglig ordbog over dialekterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og om-liggende øer* (1992-). Jeg vil især koncentrere mig om to punkter: suffiksartiklerne, herunder specielt beskrivelsen af produktivitet, og selektionen af sammensætninger og afledninger.

Ømålsordbogen vil komme til at omfatte 15 bind. Hidtil er der udkommet 5 bind, og bind 6 udkommer i 2002. Tidsmæssigt ligger hovedvægten på perioden 1850-1920, dvs. fra det tidspunkt hvor dialekterne begynder at være nogenlunde godt dokumenteret, til det tidspunkt hvor mekanisering af landbruget slår igennem for alvor. Ordbogen beskriver hele det almene ordforråd, og de ord og betydninger dialekterne har til fælles med rigsmålet, får en lige så grundig beskrivelse som de særdialektale. Den inddrager også landhåndværkernes og fiskernes fagsprog.

Med undertitlen „en sproglig-saglig ordbog“ har redaktionen villet understrege at ordbogen føler en særlig forpligtelse overfor encyklopædiske oplysninger (se herom Pedersen 1994). Et særkende ved ordbogen er leksikonafsnittene der giver sammenhængende saglige

beskrivelse af arbejdsprocesser mv. under relevante opslagsord, men denne interesse afspejler sig også i citater, i definitioner og, som jeg skal vise senere i denne artikel, ved selektionen af sammensætninger.

Ømålsordbogen bygger i meget høj grad på praksis, på uskrevne regler. Da man i slutningen af 1950'erne begyndte en foreløbig betydningsredaktion var hovedreglen: Gør som ODS! altså: Gør som Ordbog over det danske sprog!

Undervejs er der også kommet nedskrevne regler til. Men det eneste område der er blevet systematisk gennemarbejdet er udtalebeskrivelsen, der da også er det område hvor Ømålsordbogen adskiller sig mest fra ODS. De øvrige regler er normalt blevet til på den måde at en redaktør har fremlagt et afgrænset problem på et ordbogsmøde, og den løsning man er nået frem til på mødet er så kodificeret. Det er altså noget tilfældigt hvad der er skrevet ned, fx står der ikke noget principielt hverken om suffiksartikler eller om selektionen af komplekse ord i redaktionsreglerne.

2. Udvalget af suffiksartikler

I indledningen til ordbogen (Tillægsbindet s. 5) står der om orddannelse kun følgende kortfattede bemærkning:

Et område, som man i en senere fase har søgt at give en vis overordnet systematisk behandling, er orddannelse (se fx u *af-* og *for-* og *-ende* I og II).

Hvilke planer man oprindeligt havde for medtagelse af suffiksartikler, fremgår ikke klart af mødereferaterne, men meget tyder på at man havde forestillet sig at følge ODS.

ODS har to kriterier for om et suffiks skal beskrives i suffiksartikel (jf. ODS's indledning bind 1:XLIII):

- suffikset skal være af germansk oprindelse
- suffikset skal have enten hovedtryk eller bitryk

Med disse kriterier er udvalgt fx *-dom*, *-hed*, *-inde*, *-bar*, *-dømme* (i fx *kongedømme*) og *-lunde* (i fx *nogenlunde*). Hverken produktivitet eller frekvens indgår som kriterium. Det medfører at ODS har suffiksartikler med suffikser der ikke er produktive inden for det tidsrum ODS dækker, og som kun indgår i få ord, fx *-dømme* og *-lunde*. Det kan dog forsvares med at ODS er forpligtet overfor etymologi. Derimod er det et problem at disse kriterier har ført til at flere produktive suffikser savnes, fx adjektivsuffikserne *-et* (i fx *stribet*, *tosset*), *-lig* (i fx *barnlig*), *-som* (i fx *hjælpsom*) og substantivsuffikserne *-en* (i fx *råben*) og *-(n)ing* (i fx *dansning*). Hermed giver ODS et skævt billede af orddannelsen inden for dens periode.

Ømålsordbogens nugældende praksis er et fremskridt i forhold til ODS ved også at inddrage produktivitet og frekvens som udvælgelseskriterier. Både suffikser som *-et* og *-en* er beskrevet i Ømålsordbogen, og det er tanken at også suffikser som *-lig* og *-som* skal medtages. Det er som sagt uden tvivl en udvidelse i forhold til den oprindelige plan. Kun de suffikser der er beskrevet i ODS, indgår i Ømålsordbogens andetledsregistrant. Andetledsregistranten er altså kun et ufuldstændigt hjælpemiddel ved redigeringen af suffiksartikler efter de nugældende principper. Derimod er andetledsregistranten til god hjælp ved

redigeringen af sammensætninger, og den har muliggjort at Ømålsordbogen kan bringe rækkesammensætninger både med lemmaet som førsteled og som andetled.

3. Suffiksartiklernes indhold

3.1. *Oversigt*

Suffiksartiklerne har samme struktur som den almindelige artikel: lyd- og bøjningsafsnit, betydningsafsnit og evt. etymologisk afsnit (etymologiske oplysninger bringes kun hvis opslagsordet ikke indgår i ODS). I betydningsafsnittet indgår der også oplysninger om grundordene og suffiksartiklerne indeholder altså de helt basale oplysninger: dem der hører til orddannelsesreglerne (jf. Müller 1989, Mugdan 1984). Undertiden er artiklerne redigeret temmelig knapt, især når det gælder karakteristikken af grundordene. Og det hænger bl.a. sammen med den manglende andetledsregistrering. Redaktørerne har simpelthen haft svært ved at danne sig et overblik over materialet (noget andet er at det undertiden kan være meget vanskeligt at formulere regler for hvilke grundord der kan indgå i et givent orddannelsesmønster). Til dels uafhængigt af ordbogsarbejdet forelå der heldigvis to undersøgelser af et par af de ikke-andetledsregistrerede suffikser, nemlig substantivsuffikset *-ende* og adjektivsuffikset *-et* (Pedersen 1996, Gudiksen 1997) inden det pågældende bind (bind 3) skulle udgives, og de to suffikser har derfor kunnet beskrives mere indgående i ordbogen end det ellers ville have været muligt.

3.2. *Beskrivelsen af produktivitet*

Produktivtetsangivelser er en oplysningstype der ikke indgår i den almindelige ordbogsartikel, og Ømålsordbogens praksis på det dette punkt er eksperimenterende hvis man vil udtrykke det venligt. Man kan lidt groft inddele løsningerne i tre grupper.

Den første løsning er ikke at bringe nogen angivelse overhovedet.

Den er valgt fx ved *-bar* og *-else*. Især er det uheldigt at der ikke er bemærkninger om produktivitet i artiklen *-bar*. Verbalafledning med *-bar* til transitiver verber (*brugbar*) er produktiv i standardsproget, og produktiviteten har formodentlig været stigende op gennem det 20. århundrede. En del brugere kunne derfor tænkes at være interesserede i en vurdering af orddannelsesmønstrets status dialektalt. Desuden er det uheldigt at forskellen mellem denne type, der omfatter gennemskuelige dannelser og derfor kan være produktiv, og typen *frugtbar*, der kun udgøres af få, gamle, ikke-gennemskuelige dannelser og som med sikkerhed er uproduktiv, ikke er markeret. ODS's artikel *-bar* har de samme mangler, og udformningen af artiklen i Ømålsordbogen kan skyldes at redaktøren ureflekteret har fulgt „hovedreglen“ „gør som ODS“.

En anden løsning består i indirekte oplysninger om produktivitet gennem de udbredelsesangivelser der også benyttes i artikler over enkeltord. Ømålsordbogen opererer med 4 generaliserende udbredelsesangivelser:

alm: almindeligt (dvs. almindelig udbredt)

vist alm: vist almindeligt

spor opt: sporadisk opt (og muligvis almindeligt)

spor: sporadisk (og ikke almindeligt)

Angivelserne kan anvendes om større eller mindre områder, fx Ø(alm) eller Lgl(spor opt). Hermed angives at ordet anses for at være henholdsvis kendt i hele Ømålsområdet eller formodentlig kendt på hele Langeland (hvis materialet ikke tillader generalisering, anføres normalt alle de sogne ordet er afhjemlet i).

Denne løsning er bl.a. valgt i artiklen *-agtig*. Betydning 1, hvor suffikset angiver lighed (jf. fx *begagtig* 'som minder om beg i konsistens') betegnes Ø(alm), og betydning 2 der angiver tilbøjelighed (jf. fx *dingleagtig* 'som er tilbøjelig til at dingle' betegnes S(alm), øvr Ø(spor opt) (dvs. almindelig på Sjælland, i øvrigt sporadisk optegnet).

Det er imidlertid lidt uklart hvad det vil sige at et suffiks er almindeligt. Det kan dække flere forskellige forhold, fx at der foreligger få, almindeligt udbredte og frekvente ord med suffikset, eller at der foreligger mange dannelser hvoraf en del kun er svagt belagt. I det første tilfælde er der snarest tale om et suffiks der normalt ikke tages i brug til nydannelser, i det andet om et suffiks der formentlig jævnlige bliver taget i brug til at danne nye ord med. „alm“ kan altså dække både næsten uproduktive og meget produktive suffikser, og det er således både uklart, hvad „alm“ og „spor opt“ angiver mht. udbredelse, og i hvilket omfang angivelserne siger noget om produktivitet.

En tredje løsning består i at der er anført eksplicitte angivelser, fx er det angivet i artiklen om *-dom* (i fx *ungdom*) at suffikset er uproduktivt. Ved artiklen over suffikset *-ende* til verbal-substantiver (*-ende* I) er der tillige anført udbredelsesangivelse:

Am, S, M(spor opt, produktivt suff), L-Fa(spor opt, uden for VLoll kun i få ord), F, T, Lgl, Æ(alm, produktivt suff)

Den sidste løsning anser jeg for den mest vellykkede, og den burde nok ophøjes til almindelig praksis.

Det vil dog nok ikke altid være muligt at drage så klare konklusioner som redaktøren, i dette tilfælde Karen Margrethe Pedersen, har kunnet gøre det i *-ende*-artiklen.

Når det har været muligt skyldes det at Karen Margrethe Pedersen, i forbindelse med sin undersøgelse af suffikset *-ende* (Pedersen 1996), dels supplerede materialet, dels gennemførte forskellige test. Og ved den lejlighed har hun bl.a. optegnet en afledning til verbet *zappe* 'skifte kanal på fjernsynet'

Hold op med det zappende, knægt (Pedersen 1996:32)

En afledning med dette nye importord viser jo klart at orddannelsesmønstret er produktivt. Og hvis orddannelsesmønstret er produktivt nu, har det efter al sandsynlighed også været det inden for ordbogens hovedperiode. *-ende* til dannelse af verbalsubstantiver er nemlig særdialektalt, og på baggrund af den meget massive påvirkning fra standardsproget i nyere tid, er det ikke rimeligt at orddannelsesmønstret først skulle være blevet produktivt efter hovedperioden.

Standardsprogpåvirkning i nyere tid betyder med andre ord at supplerende undersøgelser og test kun kan give sikre resultater hvis det orddannelsesmønster man undersøger er særdialektalt, og kun hvis undersøgelsen giver positivt resultat. Hvis et særdialektalt ord-

dannelsesmønster viser sig at være uproduktivt, er det usikkert om det er et udslag af nyere dialektnivellering eller et ældre forhold. Og hvis et fællessprogligt mønster er produktivt, kan det have fået øget brugelighed under indflydelse fra standardsproget.

En sammenligning med efterfølgende periode er altså ikke problemfri og en sammenligning med en tidligere sprogtilstand, dvs. perioden før ca. 1850, er ikke mulig. Indsamlingen af dialektalt ordforråd før ca. 1850 er nemlig spredt og tilfældig. Der kan derfor ikke udledes noget som helst af at der forekommer massevis af dannelser i perioden efter 1850 som ikke er afhjemlet tidligere.

Den måske vigtigste metode til at undersøge produktivitet i ældre skriftsprogslag, sammenligning med foregående og efterfølgende periode er altså til dels uanvendelig, og dannelser med nyere lån (som *zappende*) er sjældne i Ømålsordbogens samlinger fordi optegnelserne har haft som formål at dokumentere den traditionelle dialekt. Det vil sige at en hypotese om et orddannelseselements produktivitet ofte må baseres på materialets sammen-sætning alene:

- antal af belæg
- forholdet mellem veletablerede ord og ord med lav etableringsgrad
- forholdet mellem leksikaliserede dannelser og regelmæssige dannelser. En stort andel af leksikaliserede dannelser indikerer at mønstret ikke er produktivt. Men man kan ikke slutte omvendt. Fx er adjektisuffikset *-skab* ikke produktivt i dansk. Men næsten alle afledninger på *-skab*, fx *klogskab*, *ondskab*, er gennemskuelige.

Ved vurderingen af materialet er der nogle usikkerhedsmomenter der hænger sammen med hvordan optegnelserne er blevet til. For det første kan enkeltstående forekomst ikke tages som udtryk for at ordet er en øjeblikdannelse, eller i hvert fald repræsenterer individuelt sprog. Ja, ofte må man formode at der er tale om etablerede dannelser. Orddannelse er nemlig ikke et område man normalt har fokuseret på under optegnelserfasen. Ordene er normalt indsamlet for at få viden om ordforrådet, ikke som led i systematiske undersøgelser af ord-dannelse. Også det forhold har været medvirkende til at afledninger som *zappende* er sjældne. For det andet har afledninger der følger fællesdanske mønstre, haft en lavere prioritet ved indsamlingen. Hvor stor skævheden er, er uvist.

Alt i alt kan det være højst usikkert om et orddannelsesmønster er produktivt. Men efter min opfattelse bør en ordbog der medtager både produktive og uproduktive mønstre, gøre rede for produktivitet, og det er bedre at redaktøren fortæller det hun kán end slet ingenting. Ømålsordbogen råder allerede over en usikkerhedsmarkør, nemlig ordet *vist* der fx bruges i udbredelsesangivelsen *vist alm.* Der ville altså ikke være noget i vejen for at man opererede med angivelser som „vist uproduktiv“, „vist produktiv“.

4. Lemmasektion

4.1. Begrebet leksikalisering

De principper som de fleste ordbøger følger ved lemmasektionen kan sammenfattes i to hovedkriterier. Det første vedrører gangbarhed: ordet skal være etableret i en vis kreds. Det andet vedrører betydningen: betydningen skal i hvert fald være institutionaliseret (dvs. leksikaliseret i let grad, jf. nedenfor). Hvordan kriterierne nærmere administreres afhænger af den enkelte ordbogs formål (fx om det er en aktiv eller passiv ordbog Svensén 1987:32)

og omfang, men der er det fællesproblem at både etablerethed og leksikalisering er graduelle fænomener. Og hvor skal man lægge snittet?

Jeg har allerede nævnt problemerne med at vurdere hvor etableret et ord der indgår i Ømålsordbogens samlinger, er. Hvad angår det semantiske er en dialektordbogs problemer ikke så forskellige fra andre ensprogede almenordbøgers. Men inden jeg siger noget om Ømålsordbogens lemmasektion, har jeg lyst til at præcisere hvad problemet nærmere består i. Fænomenet leksikalisering kan ses dels ud fra en synkron synsvinkel som grader af særegenhed, dels ud fra en diakron som stadier i en udvikling fra en størrelse der står syntagmet nær, til et ord, fx *barsel*, der ikke adskiller sig fra oprindelige simpleksord. Selv om grænserne ikke kan trækkes skarpt, er det hensigtsmæssigt at operere med en trinvis skala i beskrivelsen. Nogle beskriver fænomenet med en firetrinsskala, sådan som jeg gør det her (fx Levi 1978:10f, Bakken 1998:67ff), andre med en tretrinns (fx Bauer 1983:45ff, Lyons 1977:536) hvor trin 3 og 4 nedenfor udgør ét trin. Inddelingerne følger i hovedsagen de samme principper, derimod er terminologien er varierende, min er overvejende efter Bauer 1983.

1. Det første trin repræsenterer *øjebliksdannelsen*, den producerede dannelse. Den har kompositionel, dvs. forudsigelig betydning.
2. Det andet trin er repræsenteret ved den *institutionaliserede* dannelse. Den er reproduceret. Betydningen er stadig kompositionel, men er fikseret. Der opstår en social enighed om forbindelse mellem et udtryk og et indhold, jf. *hundekiks* der er en bestemt slags kiks beregnet for hunde.
3. Det tredje trin er repræsenteret ved den *leksikaliserede* dannelse. Her er betydningen ikke længere summen af de enkelte dele, men betydningen fremstår dog stadig til dels som motiveret ud fra de led der indgår, jf. fx *visitkort* der dog er et kort af en slags.
4. Det fjerde trin er den *demotiverede* dannelse hvor ledenes betydning er irrelevante for helhedens. Et eksempel er *jordemor* ,fødselshjælper(ske)‘.

Det er de institutionaliserede ord der især udgør et leksikografisk problem. I formelle beskrivelser af orddannelse fremhæves ofte øjebliksdannelsen potentielle mangetydighed (Bauer 1983:46, Levi 1978:158). Men denne mangetydighed er for en stor del teoretisk. Omverdensviden indskrænker mulighederne betydeligt (hvad Levi dog også selv tilføjer samme side (s. 158)). *ostehylde* kunne jo godt betyde hylde lavet af *ost*, ligesom *træhylde*, men ud fra viden om verdenen sorterer vi den mulighed fra som usandsynlig, ligesom vi heller ikke vil regne med at en *hundekiks* er en kiks lavet af hunde. Men der vil stadig være sammensætninger som er potentielt tvetydige, som fx *balmbus* der både kan betyde ,hus lavet af halm‘ og ,hus til at opbevare halm i‘. (I ømålsområdet er *balmbus* stedvis etableret i betydningen ,lavet af halm‘). Og *hundekiks* kunne også godt betyde en kiks af form som en hund.

I forbindelse med etableringen sker der også noget andet end at betydning fikseres. Der bliver også social enighed om visse egenskaber ved referenten. En *kaffekop* er ikke bare en kop til at have kaffe i – den har også en særlig form og størrelse, der adskiller den fra en *tekop* eller en *mokkakop*. Sådanne oplysninger bliver ofte udeladt i ordbøger fordi redaktøren i reglen med rette forlader sig på at det er almen kulturel viden. Men denne viden vil ofte ikke være tilstede hos brugerne af en ordbog som Ømålsordbogen. Brugeren vil fx ikke vide hvordan et *balmbus* ser ud, eller hvad det bliver brugt til. Sammenfattende kan man sige at

selv de institutionaliserede ord ofte rummer uforudsigelige elementer der kan motivere en leksikografisk beskrivelse.

Så vidt jeg kan se er der dog i hvert fald ét mønster der afkaster entydige øjeblikksdannelser: det der bruges til at danne betegnelser på dele af dyr og planter med, fx *tapirøre* og *egebark* (jf. diskussionen i Gudiksen 2000:208ff). Eftersom øjeblikksdannelsen er entydig, kan der ikke ske en betydningsfiksering. Der kan heller ikke tilskrives sammensætningen kulturbestemte egenskaber (ligesom *kaffekop*), eftersom referenten betegner noget ikke-artificielt. Begrebet institutionalisering har således ikke relevans for sådanne sammensætninger. Til gengæld er der mange eksempler på billedlig (leksikaliseret) brug af ord der er dannet efter dette mønster, fx *katteøje* ‚refleks på en cykel‘, og når det er tilfældet, må sammensætningen naturligvis medtages.

4.2. Ømålsordbogens praksis

I ømålsordbogen er hovedkriteriet for medtagelse af sammensætninger semantisk. Sammensætninger udskydes ikke med den begrundelse alene at de kun er optegnet en enkelt gang eller to, stadigvæk fordi man må indkalkulere tilfældighed i optegnelserne.

Men også det semantiske kriterium fraviges jævnlig. Især Ømålsordbogens forpligtelser overfor realoplysninger kan betyde at sprogligt set helt ukomplicerede ord medtages. *hyldeblomst* fx tilhører del-helhed-typen, som jeg nævnte før, og er helt forudsigelig. Men *hyldeblomst* kommer med alligevel fordi hyldeblomster blev brugt tørret i folkemedicin og til at koge te af. Og tilsvarende er *griseblære* medtaget fordi det skal nævnes at griseblærer blev brugt som legetøj og – i ældre tid – til vinduesruder. Også *bordskuffe* er sprogligt set gennemskueligt, men det er med fordi det normalt betegner en særlig skuffe, nemlig dén i langbordet i ældre tiders bondestuer hvor man opbevarede bestik og madvarer. Medtagelsen kan endelig også være begrundet med at ordet indgår i ordsprog, talemåder o.l. *grisefis* er kun optegnet én gang, men er medtaget fordi det indgår i talemåden: *selvros* og *grisefis* ryger langt omkring.

Afledninger er generelt betragtet mere forudsigelige end sammensætninger. I og med at affiksernes betydning er begrænset, er flertydighed langt sjældnere hos afledninger end hos sammensætninger. Ofte vil bekendthed derfor være det eneste der adskiller en etableret afledning fra en øjeblikksdannelse (parallelt med sammensætninger af typen *tapirøre*) (jf. Gudiksen 1997:32, Gudiksen 2000:217). Det kan derfor synes noget paradoksalt at Ømålsordbogen er endnu mindre restriktiv ved selektionen af afledninger end af sammensætninger. *zappende* vil ikke komme med til sin tid fordi det klart er dannet efter 1920. Men normalt medtages alle de *-ende*-afledninger der indgår i samlingerne. *-ende*-afledninger indgår som sublemmaer under de pågældende verber, men det samme gælder for afledninger der redigeres som selvstændige artikler. Fx regelbaserede deverbativer:

drillet ‚slem til at drille‘
bidevorn ‚slem til at bide‘

Som nævnt i indledningen beskriver Ømålsordbogen principielt fællesdanske ord og betydninger lige så udførligt som dialektale særord og særbetydninger. Ved selektionen af afledninger har ordbogen dog en vis slagside mod det gamle idiotikonprincip.

Jeg har sammenholdt andetledssedlerne til to af de andetledsregistrerede suffikser med de allerede redigerede dele af Ømålsordbogen, nemlig adjektivsuffikserne *-vorn* og *-agtig*. *-vorn* er et eksempel på en afledningsendelse der især er brugt dialektalt, og for *-vorn* gælder det at alle 60 andetledsregistrerede afledninger er redigeret som selvstændige artikler, bortset fra tre der alle kun er afhjemlet én gang. De to er regelmæssige dannelser (*bumlevorn*, *flosevorn*), og for den tredje (*gavlevorn*) gælder det at det er noget uklart hvad afledningen betyder. For *-agtig* gælder det at af 69 afledninger er 54 redigeret som selvstændige artikler. Af disse 15 der ikke er redigeret som selvstændige artikler, er de 10 afledninger til substantiver angivende lighed, fx *begravelsesagtig*, *filuragtig*, *buskagtig*, dvs. afledninger efter et mønster der meget produktivt i rigsmålet. Det er også mit indtryk at verbalsubstantiver med fællesdanske suffikser (*-en*, *-eri*) ikke er medtaget i samme omfang som *-ende*-afledningerne.

Afledninger redigeres altså bredt i Ømålsordbogen. De beskrives i oversigtsartikler, og de redigeres også i stort antal som selvstændige artikler. Denne praksis harmonerer med ordbogens intention om, dels at give en grundig sprogbeskrivelse i leksikografisk form, dels at kunne danne grundlag for sproglige studier, i dette tilfælde orddannelsesstudier. De kan ikke gøres på grundlag af affiksartikler alene. Men for den der vil studere orddannelses-systemet, er det er uheldigt at fællesdanske afledninger ikke beskrives lige så grundigt som særdialektale. Desværre vil det ikke være muligt helt at rette op på denne skævhed fordi ordbogens basis i sig selv er skæv på dette punkt.

Når man arbejder med Ømålsordbogens materiale kan man godt sommetider ærgre sig over det der ikke blev gjort, og det der ikke blev indsamlet, mens tid var. Men man kan også vælge at glæde sig over alt det der faktisk ér samlet, ofte unikke oplysninger som man ikke finder noget andet sted. Og også det forhold er medvirkende til at redaktørerne i tvivlstilfælde hellere tager en dannelse med end udelader den.

Litteratur

- Bakken, Kristin. 1998. *Leksikalisering av sammensetninger. En studie av leksikaliseringssprosessen belyst ved et gammelnorsk diplommateriale fra 1300-tallet*. Acta Humaniora 38. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bauer, Laurie. 1983. *English Word-Formation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gudiksen, Asgerd. 1997. *-et-afledninger i dansk med hovedvægt på de danske ømål*. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet.
- Gudiksen, Asgerd. 2000. Er orddannelse forudsigelig? I: *Nydanske Studier og Almen Kommunikationsteori* 26/27:197-223.
- Levi Judith N. 1978. *The Syntax and Semantics of Complex Nominals*. New York: Academic Press.
- Lyons, John. 1977. *Semantics*. 1-2. London and New York: Cambridge University Press.
- Mugdan, Joachim. 1984. Grammatik im Wörterbuch: Wortbildung. I: Herbert Ernst Wiegand (red.): *Studien zur neuhochdeutschen Lexicographie IV* (Germanistische Linguistik 1-3/83):237-308.
- Müller, Wolfgang. 1989. Die Beschreibung von Affixen und Affixoiden im allgemeinen einsprachigen Wörterbuch. I: Franz Josef Hausmann, Oskar Reichmann, Herbert Ernst Wiegand, Ladislav Zgusta (red.): *Wörterbücher. Ein internationales Handbuch zur Lexicographie. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft*. 5.1:869-882. Berlin,

- New York: Walter de Gruyter.
- Ordbog over det danske Sprog* 1-28. København: Gyldendal. 1919-1954. [forkortet ODS].
- Pedersen, Karen Margrethe. 1994. Ordbog og encyklopædi. I: Anna Garde og Pia Jarvad (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi II. Rapport fra Konference om Leksikografi i Norden 11.-14. maj 1993*:248-256. København: Skrifter udgivet af Nordisk Forening for Leksikografi.
- Pedersen, Karen Margrethe. 1996. Verbalsubstantiver på *-ende* i de danske dialekter. I: *Danske Folkemål* 38:17-86.
- Svensén, Bo. 1987. *Handbok i lexikografi. Principer och metoder i ordboksarbetet*. Stockholm: Esselte.
- Ømålsordbogen. En sproglig-saglig ordbog over dialekterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og omliggende øer*. 1992-. Udg. af Institut for Dansk Dialektforskning. København: C.A. Reizels Forlag.

